

PENTRU UN MUZEU AL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI TÎRGOVIȘTEAN *

GABRIEL MIHĂESCU, EUGEN FRUCHTER

Încă din 1971 atrăgeam atenția, într-o comunicare, asupra vechimii învățămîntului liceal la Tîrgoviște — în acel an împlinindu-se 325 de ani de la atestarea documentară a Școlii greco-latine. Aceasta ne-a prilejuit o trecere în revistă a principalelor momente ale dezvoltării învățămîntului tîrgoviștean, subliniind întietatea Tîrgoviștei în istoria învățămîntului de nivel înalt din Țara Românească și cvasicontinuitatea învățămîntului liceal în Tîrgoviște ¹.

De atunci, studiul acestei probleme a reintrat în preocupările mai multor cercetători din București și Tîrgoviște.

Rezultatele obținute fac astăzi posibilă și oportună organizarea la Tîrgoviște a unui muzeu al învățămîntului dimbovițean — eventual al Țării Românești — care să valorifice tradițiile înaintate ale școlii noastre. Un asemenea muzeu — organizat ca secție a Muzeului județean — ar urma să preia și sarcina îndrumării metodice a muzeelor școlare și redactării monografiilor instituțiilor de învățămînt.

Propunem cîteva dintre problemele a căror soluționare poate sta la baza unei prezentări muzeistice a istoriei învățămîntului din județul Dimbovița și (de ce nu ?) a învățămîntului din Țara Românească, precum și cîteva sugestii tematice.

Din capul locului trebuie spus că istoria școlii — ca instituție su-prăstructurală — nu poate fi separată de cea a culturii spirituale din România, învățămîntul constituind primul sector organizat, formativ și de continuitate al culturii românești, în jurul căruia au gravitat și din care s-au dezvoltat celelalte instituții culturale (biblioteci, tipar, cancelarii, societăți și așezăminte culturale, presă, muzee, instituții artistice și științifice, Academie).

* Comunicare prezentată la sesiunea metodică-științifică „Metodologia întocmirii monografiilor unor localități, întreprinderi, personalități istorice și școli“, Tîrgoviște. 1 martie 1974.

¹ Eugen Fruchter, Gabriel Mihăescu, *325 ani de învățămînt liceal în Tîrgoviște*, în „Experimente, acțiuni, experiențe metodică-științifice“, Tîrgoviște 1972, pp. 60—67.

Un muzeu cu acest profil se justifică la Tîrgoviște, mai mult decît în alte localități (București, Golești, Cîmpulung-Muscel), avînd în vedere faptul că începuturile învățămîntului organizat în acest oraș aproape au coincis cu stabilirea reședinței voievodale la Tîrgoviște (1392—1393), prin Școala domnească de grămătică, a cărei activitate a fost atestată în prima jumătate a sec. al XV-lea (1424), sub Dan al II-lea cel Viteaz². La aceasta se adaugă și apariția aici, pentru prima dată în Țara Românească, a unor forme de învățămînt de nivel mai înalt — Școala slavonă română patronată de Udriște Năsturel și Schola greca e latina — nucleul viitoarei Academii domnești de la Sf. Sava; ambele situînd învățămîntul din Țara Românească la nivelul instituțiilor similare europene (schola latina, gymnasium, collegium)³.

O astfel de prezentare muzeistică ar dovedi o dată mai mult vechimea fenomenului cultural elevat românesc, depășindu-se și în acest fel concepția eronată, de reminiscență sămănătoristă, care și-a făcut loc în publicațiile din perioada interbelică, după care cultura noastră — inclusiv învățămîntul instituționalizat — începe odată cu epoca modernă, poporul român fiind pînă atunci cvasiprimitiv, cu o cultură mai curînd orientală decît europeană.

Muzeul învățămîntului va trebui să facă cunoscută publicului continuitatea activității instructiv-educative pe acest teritoriu și permanența unor scopuri majore ale organizării școlare de-a lungul secolelor.

În periodizarea istoriei învățămîntului trebuie avute în vedere nu numai determinarea lui de către viața economico-politică, ci și relativa sa independență și suplețe în raportul cu schimbările intervenite în formațiunea socială și baza economică, cum și influența — chiar rolul activ — al factorului suprastructural, subiectiv, asupra progresului civilizației materiale pe teritoriul patriei noastre. Astfel, spre exemplificare, dintr-o analiză atentă a istoriei culturii noastre rezultă că nu putem numi *cultură medievală în totalitate* întreaga cultură română a *perioadei feudale*, cunoscîndu-se acum puternica receptare a ideilor Renașterii, Reformei, Contrareformei și ale Iluminismului european de către cărturari români din feudalismul întirziat la noi față de Occident.

În scopul realizării unei prezentări muzeale științifice a temei propuse este necesar să avem în vedere și să soluționăm expozițional, printr-o pondere adecvată, cîteva *principii fundamentale* pentru istoria școlii românești :

1. Raportul dintre învățămîntul laic umanist și cel religios (pentru epoca feudală) și dintre cel public și cel particular (în epoca modernă)

² Petre Cristea, *A existat școala domnească de grămătică în secolul al XV-lea la Tîrgoviște*?, în acest volum.

³ Victor Papacostea, *O școală de limbă și cultură slavonă la Tîrgoviște în timpul domniei lui Matei Basarab*, în „Romanoslavica“, V, Istorie, 1962; idem, *Originile învățămîntului superior în Țara Românească*, în „Studii“ nr. 5/1961; Șt. Bărsănescu, *Schola greca e latina din Tîrgoviște. 1646—1651*, în „Din istoria pedagogiei românești — culegere de studii“, II, E.D.P. 1966.

acordându-se prioritate celui laic și, respectiv, celui public, al căror succesor firesc este învățămîntul nostru științific-realist și formativ-practic de astăzi.

2. Îmbinarea armonioasă a elementelor tradiționale cu cele de inovație, impuse de realitatea vremii în învățămînt, evidențiindu-se particularitățile specifice întregii culturii românești, printre care cultul tradițiilor și deschiderea către valorile universale.

3. Ilustrarea corespunzătoare a elementelor unității spirituale a poporului nostru și a rolului și locului învățămîntului țirgoviștean în istoria școlii românești (spre exemplu, formarea la școlile țirgoviștene a unor cărturari iluștri pentru întreaga țară ca Daniil Panonianul, Stolnicul Cantacuzino, activitatea didactică la Țirgoviște a unor transilvăneni și moldoveni ca Ion Codru-Drăgușanu, Al. Vlahuță, Raicu Ionescu-Rion, Ion Grămadă ș.a.).

4. Reflectarea echilibrată a istoriei învățămîntului național în relația sa cu cel local și reprezentarea corespunzătoare a învățămîntului rural de pe întreg cuprinsul județului (poate al Țării Românești), cu grija de a se evita amănunțele ne semnificative, cu valoare limitată, obiect al muzeelor școlare sau sătești. Muzeului învățămîntului îi revine rolul de a valorifica expozițional numai ceea ce este cu adevărat esențial, general și durabil pentru istoria învățămîntului național. În legătură cu aceasta, un aspect important îl constituie evidențierea rolului Școlii naționale din Țirgoviște în sprijinirea învățămîntului sătesc, prin pregătirea și perfecționarea personalului didactic.

5. Evitarea monotoniei expunerii, căreia îi plătesc tribut majoritatea muzeelor de istorie a culturii din țară. Pentru ca muzeul să fie viu și atractiv, trebuie folosite — pe lângă obișnuitele și inevitabilele exponate din hîrtie — diorame, material didactic tridimensional, inclusiv mobilier, machete, lucrări de pictură și sculptură, care să ilustreze personalitățile școlii dîmbovițene și ale învățămîntului românesc, clădirile legate de istoria învățămîntului nostru ș.a.

6. Evidențierea unor aspecte din afara procesului de învățămînt propriu-zis, cum sînt: curentele pedagogice românești și cele universale receptate la noi; societățile culturale în care au activat oamenii școlii (Casa școalelor, Liga culturală, societățile culturale locale „Progresul” și „Cercul didactic”); activitatea de răspîndire a cunoștințelor cultural-științifice depusă de corpul didactic în cadrul ateneelor, caseilor de cultură, căminelor culturale, bibliotecilor și muzeelor; activitatea lor politică progresistă, cea artistică sau de cercetare științifică; contribuția lor la avîntul vieții academice și universitare; tradiția învățămîntului profesional și practic (începînd chiar cu ucenicia primilor tipografi); influența învățămîntului asupra întregii vieți materiale și spirituale; contribuția pedagogilor noștri la elaborarea de manuale și a altor publicații; reflectarea în presă a vieții școlare; rolul deosebit al unor școli ale județului în cultura noastră — prin numărul mare de

personalități formate la Școala generală „Vasile Cîrlova“ (veche de peste 140 de ani), Liceul centenar „Ienăchiță Văcărescu“, Liceul agricol de la Nucet și Liceul militar care și-a avut sediul la M-rea Dealu; evoluția legislației școlare și a formelor organizatorice ale învățămîntului, cu evidențierea momentelor cruciale de după Eliberare; prezentarea, cel puțin statistică, a procesului democratizării și generalizării treptate a învățămîntului nostru; străduința pentru asigurarea caracterului său unitar și deschis.

7. Folosirea experienței „la zi“ a muzeelor și expozițiilor similare din țară și străinătate, pentru asigurarea unui nivel corespunzător cerințelor muzeografiei contemporane.

8. Asigurarea unui local adecvat. Considerăm că, întrucît în clădirea care a fost primul sediu al Școlii greco-latine și al bibliotecii Cantacuzinilor⁴ este instalat Muzeul tiparului și al cărții românești vechi, lingă care — la fosta biserică Sf. Apostoli — funcționa o școală la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, iar casa Bălașei lui Constantin Șerban din incinta Curții Domnești, unde a funcționat probabil Școala domnească de slavonie în secolul al XVIII-lea (biserica alăturată — Domnească Mică — purtînd și numele de biserică „Sf. Paraschiva la Școala domnească“) este aleasă pentru secția de istorie feudală, singura clădire potrivită ca tradiție și ca spațiu pentru muzeul propus rămîne cea a fostelor chilii de la M-rea Stelea — în prezent în curs de restaurare — cunoscîndu-se faptul că și aici a funcționat, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului trecut, o școală la care au putut să învețe Eliade, Cîrlova și *sigur* Grigore Alexandrescu.

În preocupările noastre viitoare pentru realizarea tematicii acestui muzeu se află și probleme privind stabilirea listelor de exponate și de personalități ale învățămîntului dimbovițean, precum și pentru structurarea cronologică și tematică a patrimoniului expozițional.

Credem că dezbaterea sugestiilor tematice prezentate de noi, precum și noile cercetări de arhivă, vor completa tematica și zestrea noastră documentară, făcînd posibilă inaugurarea acestui muzeu cu prilejul împlinirii, în 1976, a 330 de ani de la crearea la Tîrgoviște a celui dintîi colegiu academic umanist din Țara Românească.

⁴ Gabriel Mihăescu, Eugen Fruchter, *Sediul primei biblioteci a Cantacuzinilor munteni*, în „Scripta Valachica“, Tîrgoviște 1972.